

УДК 546.548.232.6

¹Мельничук Х.О., асп.; ¹Марчук О.В., к.х.н., доц.; ²Гулай Л.Д., д.х.н., проф.**КРИСТАЛІЧНА СТРУКТУРА СПОЛУКИ $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{Si}_7$** ¹Кафедра неорганічної та фізичної хімії; ²Кафедра екології та охорони навколишнього середовища; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі 13, 43025, м. Луцьк, Україна
e-mail: Oleg_M_1974@i.ua

Невпинний прогрес науки вимагає постійного пошуку і впровадження у промисловість нових багатофункціональних матеріалів. Одним із напрямів розвитку сучасного матеріалознавства є ускладнення досліджуваних систем і проміжних фаз, що в них утворюються. Вивчення кристалічної структури РЗМ-вмісних тетрарних сполук та їх магнітних властивостей є одним із напрямків наукових досліджень, що проводяться на хімічному факультеті СХУ імені Лесі Українки [1-3] та ін.

Зразок стехіометричного складу $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{Si}_7$ готували сплавленням елементарних компонентів напівпровідникової чистоти у кварцевому контейнері. Попередньо контейнер вакуумували до залишкового тиску 10^{-3} Па і герметизували його на киснево-газовому пальнику. Синтез проводили у муфельній печі з програмним управлінням технологічними процесами МП-

30. Максимальна температура синтезу – 1420 К, гомогенізуючий відпал тривав 500 годин за температури 770 К.

Розрахунок кристалічної структури нової тетрарної сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{Si}_7$ здійснювали за дифрактограмою, яка була отримана на дифрактометрі ДРОН 4-13 в межах $2\Theta = 10 - 100^\circ$ (CuK α – випромінювання, крок сканування – 0.02° , експозиція у кожній точці – 20 с). Обробку даних та визначення кристалічної структури здійснювали за допомогою пакету програм WinCSD [4].

Дифрактограма складу $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{Si}_7$ проіндексована в гексагональній сингонії (ПГ $P6_3$) з періодами ґратки $a = 0,97293(1)$ нм і $c = 0,56740(1)$ нм. У табл. 1 наведені умови рентгенівського експерименту та кристалографічні параметри цієї сполуки.

Таблиця 1. Результати дослідження кристалічної структури тетрарної сполуки

Просторова група	$P6_3$ (173)
a , (нм)	0,97293(1)
c , (нм)	0,56740(1)
Об'єм комірки (нм ³)	0,46514(2)
Кількість атомів в комірці	23
Густина (обрахована) (г/см ³)	5,5448(2)
Адсорбційний коефіцієнт (1/см)	616,65
Випромінювання і довжина хвилі (нм)	Cu 0.154185
Дифрактометр	ДРОН 4-13
Спосіб обрахунку	Повнопрофільний
Програма для обрахунку	CSD
Кількість атомних позицій	6
Кількість вільних параметрів	19
2Θ та $\sin\Theta/\lambda$ (макс.)	99,76; 0,496
R_I	0,0767
R_p	0,1599
Фактор шкали	0,4857(1)
Вісь текстури і параметр	[101] 2,50(2)

Аналіз індексів hkl рефлексів та їх інтенсивностей вказав на приналежність структури сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$ до структурного типу $\text{La}_3\text{Mn}_{0.5}\text{SiS}_7$ (ПГ $R\bar{3}$, символ Пірсона $hP24$, [5]). Для уточнення структури був вибраний варіант, в якому положення атомів La сполуки $\text{La}_3\text{Mn}_{0.5}\text{SiS}_7$ зайняте атомами Ho, положення атомів Mn зайняте атомами Ni; інші положення атомів є

еквівалентними. Уточнення координат та ізотропних теплових параметрів атомів (табл. 2) у цій моделі привело до задовільних значень фактора розбіжності, що вказує на правильність нашого вибору. Експериментальна, теоретична та різницєва між ними дифрактограма сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$, при цих параметрах атомів, наведена на рис. 1.

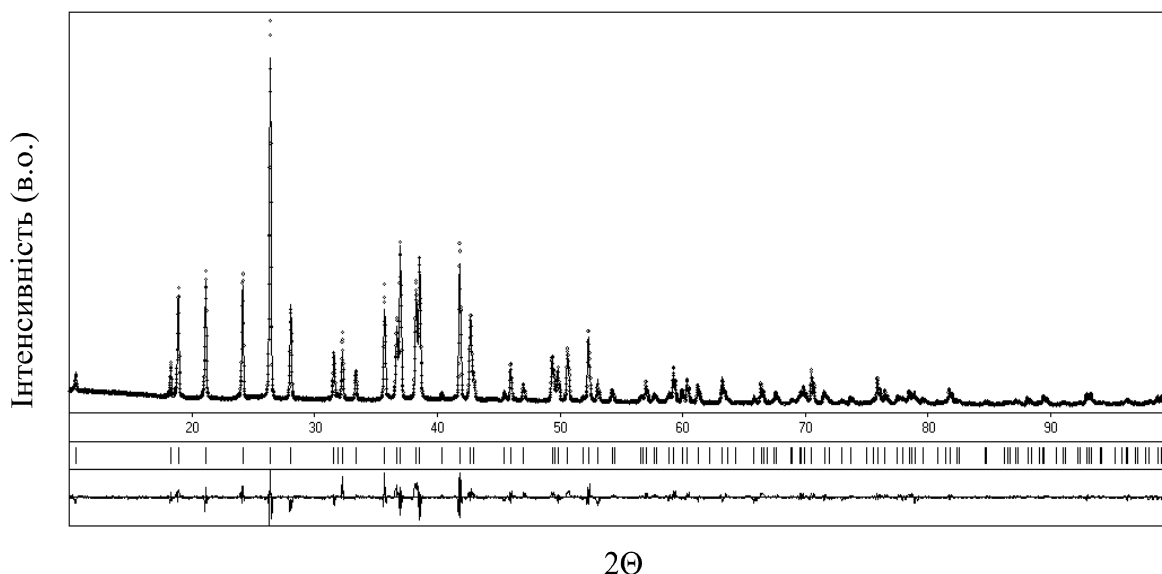

Рис. 1. Експериментальна і теоретична дифрактограми сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$ та їх різницєва.

Таблиця 2. Параметри атомів для сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$

Атоми	ПСТ	x/a	y/b	z/c	$B_{\text{ізо}} \times 10^2$ (нм ²)
Ho1	$6c$	0,64154(9)	0,86681(9)	0,0715(6)	1,10(1)
Si1	$2a$	1/3	2/3	0,4533(12)	0,99(2)
Ni1	$2b$	1	1	0,2900*	1,09(2)
S1	$2b$	0,4762(5)	0,5849(4)	0,3333(8)	0,46(2)
S2	$6c$	0,9038(4)	0,1583(3)	0,0942(10)	0,81(2)
S3	$6c$	1/3	2/3	0,8392(13)	0,92(2)

* – зафіксовано; Ni1 – 0,500 Ni

У структурі сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$ (рис. 2) атоми Ho розміщені у тригональних призмах з двома додатковими атомами $[\text{Ho}_3\text{S}_14\text{S}_21\text{S}_3]$, атоми Ni – у центрах октаєдрів $[\text{Ni}_6\text{S}_2]$, а атоми Si – у тетраєдрах

$[\text{Si}_3\text{S}_11\text{S}_3]$. У табл. 3 представлено міжатомні відстані (d , нм) та координаційні числа атомів Ho, Ni та Si у структурі сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$.

Таблиця 3. Міжатомні відстані (δ , нм) та КЧ атомів Ho, Ni та Si

Атоми		δ , нм	КЧ
Ho	- 1S1	0,2764(5)	8
	- 1S1	0,2812(4)	
	- 1S1	0,2994(5)	
	- 1S2	0,2850(7)	
	- 1S2	0,2708(3)	
	- 1S2	0,2739(4)	
	- 1S2	0,3096(7)	
	- 1S3	0,2946(4)	
Ni	- 3S2	0,2434	6
	- 3S2	0,2770	
Si	- 3S1	0,2034(5)	4
	- 1S3	0,2190(10)	

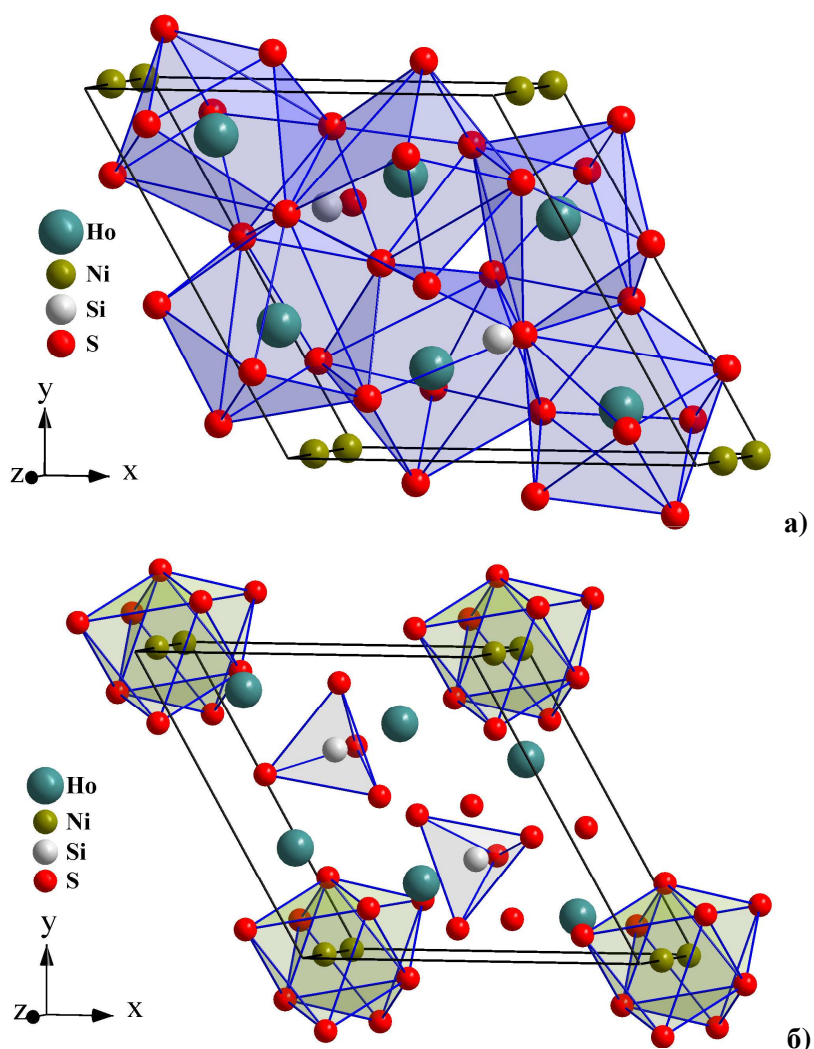

Рис. 2. Елементарна комірка та координаційні многогранники атомів Ho (а), Ni та Si (б) у структурі сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{Si}_7$.

Висновки

Рентгенівським методом порошку вперше вивчено кристалічну структуру нової тетравної сполуки $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$. Тетравна сполука кристалізується у гексагональній сингонії (ПГ $P6_3$) з параметрами елементарної комірки $a = 0,97293(1)$ нм та $c = 0,56740(1)$ нм.

Список використаних джерел

1. Daszkiewicz M., Marchuk O.V., Gulay L.D., Kaczorowski D. Crystal structure and magnetic properties of $\text{R}_3\text{Mn}_{0.5}\text{GeS}_7$ (R = Y, Ce, Pr, Nd, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho and Er) *J. Alloys and compounds*. 2014, 610, 258–263.

2. Daszkiewicz M., Pashynska Yu.O., Marchuk O.V., Gulay L.D., Kaczorowski D. Crystal structure and magnetic properties of $\text{R}_3\text{Fe}_{0.5}\text{GeS}_7$ (R = Y, La, Ce, Pr, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho, Er and Tm) *J. Alloys and compounds*. 2014, 616, 243–249.

3. Daszkiewicz M., Pashynska Yu.O., Marchuk O.V., Gulay L.D., Kaczorowski D. Crystal structure and magnetic properties of $\text{R}_3\text{Co}_{0.5}\text{GeS}_7$ (R = Y, La, Ce, Pr, Nd, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho, Er and Tm) and $\text{R}_3\text{Ni}_{0.5}\text{GeS}_7$ (R = Y, Ce, Sm, Gd, Tb, Dy, Ho, Er and Tm) *J. Alloys and compounds*. 2015, 647, 445–455.

4. Akselrud L., Grin Y. *WinCSD*: software package for crystallographic calculations (Version 4) (pages 803–805) *J. Appl. Cryst.* 2014, 47, 803–805.

5. Collin G., Laruelle P. Structure cristalline de $\text{La}_6\text{MnSi}_2\text{S}_{14}$. *Comptes Rendus Hebdomadaires des Seances de l'Academie des Sciences*. 1970, 270, 410–412.

Стаття надійшла до редакції: 16.11.2016.

THE CRYSTAL STRUCTURE OF COMPOUND $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$

Melnychuk Kh.O., Marchuk O.V., Gulay L.D.

The $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$ compound crystallize with $\text{La}_3\text{Mn}_{0.5}\text{SiS}_7$ structure type (space group $P6_3$, $a = 0,97293(1)$ nm, $c = 0,56740(1)$ nm). The Ho atoms occupy trigonal prisms capped with two additional atoms, the Ni atoms are located inside octahedra, the Si atoms are located in tetrahedra. The $\text{Ho}_3\text{Ni}_{0.5}\text{SiS}_7$ compound is a new member of the series of the $\text{R}_3\text{M}_{0.5}\text{ZX}_7$ compounds, where R – lanthanide element; M – di-valent element (for example, Mg or Ni), Z – Si, Ge, Sn and X – S, Se.